

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра конституційного права України

С И Л А Б У С

навчальної дисципліни

«КОНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ»

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Статус дисципліни – за вибором студента

Рік набору – 2021

Харків – 2021

Силабус навчальної дисципліни «Конституційний механізм захисту прав людини» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2021. 18 с.

Розробник

Дахова Ірина Іванівна – доцентка кафедри конституційного права України, кандидатка юридичних наук, доцентка

Затверджено на засіданні кафедри конституційного права України
(протокол № 1 від 10.09.2021 р.)

Оновлену редакцію (зі змінами та доповненнями) затверджено на засіданні
кафедри конституційного права України
(протокол № 9 від 13.06.2022 р.)

Завідувачка кафедри - Тетяна Слінько, кандидатка юридичних наук, доцентка

Дані про викладача

Назва навчальної дисципліни	Конституційний механізм захисту прав людини
Вид навчальної дисципліни	За вибором студента
Викладач	Дахова Ірина Іванівна, доцентка кафедри конституційного права України, кандидатка юридичних наук, доцентка
Контактний телефон	057-704-92-89
E-mail	i.i.dahova@nlu.edu.ua
Консультації	Викладач перебуває на кафедрі відповідно до розробленого графіку індивідуальних консультацій. Вул. Пушкінська, 77, ауд. 39.
Он-лайн консультації	Ідентифікатор конференції Zoom: 281 984 0699, код доступу: 448883

Анотація навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Конституційний механізм захисту прав людини» відноситься до навчальних дисципліни за вибором студента. Вона спрямована на забезпечення теоретичної і практичної підготовки фахівців у галузі прав людини, а також механізму їх захисту, на оволодіння базовими знаннями, вміннями, навичками та іншими компетентностями, які необхідні для розв'язування складних спеціалізованих задач та практичних проблем у сфері професійної діяльності та/або в процесі навчання, що передбачає застосування певних правових теорій та методів юридичної науки.

У пропонованому курсі розглядаються наступні питання: поняття та структура конституційного механізму захисту прав людини і основоположних свобод; пряма дія норм Конституції України та судовий захист прав людини; Європейський Суд з прав людини у механізмі захисту прав особи; Президент України як гарант прав і свобод людини і громадянина; Уповноважений Верховної Ради України з прав людини в конституційному механізмі захисту прав людини; діяльність неурядових правозахисних організацій у сфері захисту прав людини; Конституційний Суд України в механізмі захисту конституційних прав і свобод;

конституційна скарга: національна модель, проблеми становлення; умови прийнятності конституційної скарги; юридичні наслідки задоволення конституційної скарги; питання удосконалення конституційного механізму захисту прав людини і основоположних свобод та ін.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – формування цілісної системи професійних знань, умінь, навичок та інших компетентностей здобувачів вищої освіти в є формування цілісної системи знань, умінь, практичних навичок та інших компетентностей здобувачів вищої освіти щодо використання різних форм і засобів захисту прав людини, передбачених Конституцією і законами України.

Завдання:

- формування поглибленої системи теоретичних знань (концепцій, доктрин) щодо основних сучасних способів і засобів, що складають конституційний механізм захисту прав людини в Україні;
- розуміння нормативної та інституційної складових механізму захисту прав людини;
- засвоєння основних форм захисту прав людини Конституційним Судом України;
- засвоєння науково-теоретичних підходів, практичних методів, прийомів професійної діяльності у застосуванні різних форм захисту прав і свобод людини в Україні;
- оволодіння інноваційними практиками, юридичною технікою тлумачення масиву нормативно-правових актів, юридичних позицій Конституційного Суду України, судової практики ЄСПЛ.

Навчальна дисципліна у структурі освітньо-професійної програми.

Міждисциплінарні зв'язки

Пререквізити: Теорія держави і права; Історія держави і права України, Історія держави і права зарубіжних країн; Конституційне право України.

Кореквізити: Публічне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці; Теорія та практика конституційного судочинства; Правоосвітня діяльність органів юстиції.

Очікувані результати навчання здобувача вищої освіти

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати такі ***результати навчання:***

РН НД 1. Демонструвати знання й розуміння поняття конституційного механізму захисту прав людини та його складових.

РН НД 2. Виявляти особливості конституційно-правових обмежень у реалізації прав людини, умови правомірності таких обмежень.

РН НД 3. Визначати сутність судового захисту прав людини, знати особливості національної та міжнародної (європейської) систем судового захисту, роль Європейського Суду з прав людини у захисті прав і свобод особи.

РН НД 4. Демонструвати розуміння різних форм позасудового захисту прав людини, статус інституцій, що здійснюють такий захист.

РН НД 5. Розуміти роль Конституційного Суду України в механізмі захисту прав особи, знати такі форми захисту прав людини Конституційним Судом України, як конституційний контроль, офіційне тлумачення Конституції України, конституційна скарга.

РН НД 6. Демонструвати розуміння особливостей національної моделі конституційної скарги, умов прийнятності конституційної скарги, вміти самостійно підготувати обґрунтовану конституційну скаргу, спрогнозувати юридичні наслідки задоволення конституційної скарги.

РН НД 7. Користуватися здобутими навичками у сфері взаємовідносин громадян із органами публічної влади, а також щодо провадження та процедури розгляду питань конституційно-правового характеру в державних органах та міжнародних правозахисних установах.

РН НД 8. Демонструвати здатність використовувати рішення та юридичні позиції Конституційного Суду України і рішення Європейського суду з прав людини у правозастосуванні.

***Види навчальних занять та самостійна робота
для здобувачів вищої освіти денної форми навчання***

№ п/п	Аудиторні заняття (контактні)		Самостійна робота (в годинах)
	Теми лекцій	Теми практичних занять	
1.	Загальна характеристика механізму захисту прав людини, його складові	Загальна характеристика механізму захисту прав людини, його складові	10
2.	Обмеження реалізації конституційних прав і свобод людини	Обмеження реалізації конституційних прав і свобод людини	10
3.	Поняття судового захисту прав людини	Поняття судового захисту прав людини	5
4.	Зміст права на справедливий судовий розгляд	Зміст права на справедливий судовий розгляд	5
5.	Європейський суд з прав людини в механізмі захисту прав особи	Європейський суд з прав людини в механізмі захисту прав особи	6
6.	Право на звернення до Європейського суду з прав людини. Умови прийнятності індивідуальної заяви Європейським судом з прав людини	Право на звернення до Європейського суду з прав людини. Умови прийнятності індивідуальної заяви Європейським судом з прав людини	6
7.	Конституційний Суд України в механізмі захисту прав людини	Конституційний Суд України в механізмі захисту прав людини	10
8.	Інститут конституційної скарги як засіб захисту прав особи	Інститут конституційної скарги як засіб захисту прав особи	8
9.	Загальна характеристика	Загальна характеристика	10

	форм несудового захисту прав людини	форм несудового захисту прав людини	
10.	Уповноважений Верховної Ради України з прав людини в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина	Уповноважений Верховної Ради України з прав людини в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина	10

***Види навчальних занять та самостійна робота
для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання***

№ п/п	Теми лекцій	Теми практичних занять	Самостійна робота (в годинах)
1.	Загальна характеристика механізму захисту прав людини, його складові	Загальна характеристика механізму захисту прав людини, його складові	110
2.	Обмеження реалізації конституційних прав і свобод людини	Обмеження реалізації конституційних прав і свобод людини	
3.	Поняття судового захисту прав людини	Поняття судового захисту прав людини	
4.	Європейський суд з прав людини в механізмі захисту прав особи	Європейський суд з прав людини в механізмі захисту прав особи	
5.	Конституційний Суд України в механізмі захисту прав людини	Конституційний Суд України в механізмі захисту прав людини	
6.	Інститут конституційної скарги як засіб захисту прав особи	Інститут конституційної скарги як засіб захисту прав особи	
7.	Загальна характеристика форм несудового захисту прав людини	Загальна характеристика форм несудового захисту прав людини	
8.	Уповноважений Верховної Ради України з прав людини в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина	Уповноважений Верховної Ради України з прав людини в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина	

Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів здійснюється у таких формах:

- підготовка індивідуальної підсумкової письмової роботи;
- опрацювання нової наукової та навчальної літератури, рішень

Конституційного Суду України, Європейського Суду з прав людини, статистичних даних, звітів державних органів України, неурядових правозахисних організацій щодо захисту прав людини;

- робота над кейсами;
- виконання практичних завдань, самотестування;
- написання есе та рефератів;
- підготовка тез доповідей на науково-практичні конференції та статей;
- участь у конкурсах студентських наукових праць;
- підготовка дослідження (проекту) з вузької проблематики із подальшою його презентацією перед аудиторією;
- підготовка до практичних занять та колоквіумів.

Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

Нормативно-правові акти

Конституція України від 28.06.1996 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

Загальна декларація прав людини 1948 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

Про адвокатуру та адвокатську діяльність Закон України від 5.07.2012 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

Про виконання рішень і застосування практики Європейського Суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>

Про звернення громадян: Закон України від 2.10.1996 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text>

Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>

Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>

Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр#Text>

Література

Основна література

1. Бориславська О.М. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз: монографія / О.М. Бориславська. Харків: Право, 2018. 384 с.
2. Головатий С.П. Про людські права. Лекції. / С.П. Головатий. Київ : Дух і літера, 2016. 760 с.
3. Дудаш Т.І. Практика Європейського суду з прав людини: Навч.-метод. посіб. [Текст] / Т.І. Дудаш. К.: Алерта, 2013. 368 с.
4. Конституційне право України : підручник / [Т.М. Слінько, Л.І. Летнянчин, Ф.В. Веніславський та ін.] ; за заг. ред. Т.М. Слінько. Харків : Право, 2020. 592 с.
5. Речицький В. Неформальний конституціоналізм-II. Друге, доповнене видання / В.В. Речицький. Харків: ТОВ «Видавництво «Права людини», 2021. 440 с.

6. Савчин М.В. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму : монографія / М.В. Савчин. Ужгород : РІК-У, 2018. 440 с.

7. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум ; за заг. ред. О.В. Сердюка, І.В. Яковюка. Харків : право, 2017. 374 с.

8. Федоренко В.Л. Конституційні права та свободи людини в Україні й ефективність їх гарантування. Питання теорії конституційного права і модернізації Конституції України: Зб. наук. праць; за ред. і з передмов. академ. О.В. Скрипнюка. К.: Видавництво Ліра-К, 2013. 190 с.

9. Христова Г. Позитивні зобов'язання держави у сфері прав людини: сучасні виклики : монографія / Ганна Христова. Харків : Право, 2018. 680 с.

10. Шевчук С. Судовий захист прав людини : Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції. Вид. 3-тє. К.: Реферат, 2010. 848 с.

Додаткова література

1. Барабаш Ю.Г. Конституційна політика України у сфері імплементації міжнародних стандартів прав людини [Текст] / Ю. Г. Барабаш // Проблеми законності. Вип. 100. Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2009. С. 71-83.

2. Барабаш Ю.Г. Соціальні права громадян та можливості їх захисту Конституційним Судом України (частина перша) / Ю.Г. Барабаш // Публічне право. 2011. № 4. С. 15-22.

3. Барабаш Ю.Г. Соціальні права громадян та можливості їх захисту Конституційним Судом України [Текст] : (частина друга) / Ю.Г. Барабаш // Публічне право. 2012. № 1. С. 15-23.

4. Головань В. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини в системі гарантій конституційних прав і свобод [Текст] / В.

Головань // Підприємництво, госп-во і право : наук.-практ. госп.-прав. журн. 2019. №2. С. 136-140.

5. Дахова І.І. До питання щодо каталогу абсолютних прав людини в конституційному законодавстві України та міжнародних актах // «Міжнародна науково-практична конференція «Юридична наука, законодавство і правозастосовна практика: закономірності та тенденції розвитку»: Збірка тез наук. доп. і повідомл. Міжнар. науково-практичної конференції. Люблін, 2020. С. 64-69.

6. Дахова І.І. Обмеження реалізації прав і свобод людини: конституційне регулювання та практика Європейського суду з прав людини / І.І. Дахова // Форум права. 2018. № 4. С. 17-25 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2018_4_4.pdf

7. Дахова І.І. Позитивні зобов'язання держави щодо гарантування права на життя/ І. І. Дахова // Парадигми конституційного права: історія та сучасність. XII Тодиківські читання. Збірка тез наук. доп. і повідомл. Міжнародної наук. конф. (1-2 листопада 2019 р.) / За заг. ред. проф. А.П. Гетьмана. Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків: ТОВ «Вид-во «Права людини», 2019. С. 125-127.

8. Колісник В. Визначення обсягу прав людини у контексті юридичних позицій Конституційного Суду України. Вісник Конституційного Суду України : загальнодержавне періодичне видання. 2018. №6. С. 98-102.

9. Конституційна скарга у системі захисту прав людини в Україні: тематичний випуск // Право України. 2018. №12.

10. Летнянчин Л.І. Пряма дія норм Конституції України: від принципу – до практичного застосування / Л.І. Летнянчин // Вісник Нац. акад. прав. наук України. 2017. №4. С. 115-127.

11. Скрипнюк О.В. Права і свободи людини та громадянина: міжнародні стандарти, національна практика і проблеми їх конституційної

модернізації в Україні [Текст] // Проблеми законності: Зб. наук. пр. Харків: Нац. юрид. Ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2014. Вип. 125. С. 56-63.

12. Ткачук Л.В. Роль Уповноваженого з прав людини в системі правозахисних гарантій прав людини в Україні: теоретико-правові аспекти [Текст] / Л. В. Ткачук // Держава і право : Юридичні науки : зб. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ : Юрид. думка, 2019. Вип. 84. С. 36-48.

13. Толкачова Г.В. Міжнародно-правові гарантії захисту прав і свобод дитини та їх імплементація у національне законодавство [Текст] // Держава і право. Юрид. і політ. науки : зб. наук. пр. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2014. Вип. 66. С. 35-43.

14. Харатян Т.Н. Зміст права людини на життя у рішеннях Європейського суду з прав людини та національних органів конституційної юрисдикції. Вісник Конституційного Суду України : загальнодержавне періодичне видання. 2017. №6. С. 73-80.

15. Харатян Т.Н. Природа та зміст конституційного права людини на життя: теоретико-правовий аспект. Київський університет права НАН України. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Часопис Київського університету права. 2016. №3. С. 117-120.

Інтернет-ресурси

[http:// www.ccu.gov.ua](http://www.ccu.gov.ua) – офіційна сторінка Конституційного Суду України

<https://www.rada.gov.ua> – офіційна сторінка Верховної Ради України

<https://www.ombudsman.gov.ua> – офіційна сторінка Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

<http://ec.europa.eu> — офіційна сторінка Європейської Комісії

[https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{\"documentcollectionid2\":\[\"GRANDCHAMBER\",\"CHAMBER\"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{\) – офіційна сторінка Європейського Суду з прав людини

<http://www.ombudsman.europa.eu/start.faces> — офіційна сторінка Європейського Омбудсмена

СЕНМК

Навчальний електронно-інформаційний комплекс кафедри
 конституційного права України

<https://neik.nlu.edu.ua/moodle/course/view.php?id=46>

Вимоги викладача

Здобувачі вищої освіти повинні: регулярно відвідувати практичні заняття; систематично та активно працювати на лекційних і практичних заняттях; давати повну й ґрунтовну відповідь на питання; обґрунтувати свою точку зору при обговоренні доповіді; повно й переконливо наводити доводи при розв'язанні завдань; аналізувати норми права, здійснювати аналіз судової та правозастосовної практики; якісно виконувати письмові практичні завдання, контрольні та самостійні роботи. Практичні заняття, пропущені за поважних причин, можуть бути відпрацьовані за попереднім узгодженням із викладачем.

Зрбувачам вищої освіти *рекомендується:* брати участь у наукових конференціях, конкурсах наукових праць, роботі наукового гуртка конституційного права України, написанні наукових статей.

Викладач *бере до уваги* інші навчальні та наукові здобутки студента, що підтвержені документально (грамоти, дипломи, сертифікати тощо).

Обов'язковою вимогою є дотримання здобувачами вищої освіти норм «Кодексу академічної етики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого» (https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/kodeks_academichnoyi_etyky.pdf).

Викладач звертає особливу увагу на дотримання політики недопущення плагіату. У разі виявлення ознак порушення правил щодо недопущення плагіату або самостійності написання роботи може бути прийняте рішення про анулювання оцінки за роботу.

Присутність на лекційних на практичних заняття - обов'язкова. Під час як лекційних, так і практичних занять, студенти мають право в будь-який час

ставити викладачеві запитання з відповідної теми та запрошуються брати активну участь у дискусії. Під час аудиторних занять дозволяється використовувати гаджети тільки у навчальних цілях (наприклад, для перегляду презентацій лекції). Дозволяється користуватися ноутбуками і планшетами для ведення конспектів лекцій та відстеження потрібної інформації. В разі нагальної потреби можна виходити з аудиторії, не заважаючи при цьому викладачу та іншим здобувачам вищої освіти.

Контрольні заходи результатів навчання

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Конституційний механізм захисту прав людини» передбачає проведення поточного та підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль знань студентів включає: контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів: усне/письмове опитування, експрес-опитування, вирішення практичних завдань, участь у розробці кейсу, підготовка презентації, есе, реферату тощо. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки студента у вивченні матеріалу. У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0, 3, 4, 5). За результатами практичних занять із кожного з трьох модулів розраховується середньоарифметична кількість балів (максимальна оцінка за кожен модуль – 30 балів), що включається до підсумкової оцінки знань.

Обов'язковою формою самостійної роботи студентів є підготовка індивідуальної підсумкової письмової роботи. Максимальна кількість балів за результатами захисту індивідуальної підсумкової письмової роботи – 20 балів.

Формою ***підсумкового контролю*** знань студентів з дисципліни є

диференційований залік. Мінімальна кількість балів для отримання диференційованого заліку – 60.

Шкала підсумкового педагогічного контролю:

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	зараховано	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	зараховано	80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	зараховано	70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії	зараховано	60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	не зараховано	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов’язковий повторний курс		0 – 34